

Antoni Marí Ribas, pintor eivissenc una forta personalitat.

Obsessionat per l'autenticitat i l'espontaneïtat.

Una anàlisi de la persona i la seua obra.

Per MARIANO PLANELLS

*Tota la bona literatura és antiliterària.
Tota la cultura ha estat feta pels enemics de la cultura.*

Eugène Ionesco

COM EN TONI MARÍ RIBAS JA HA CRESCUT, NO TIRA MÉS TERROSSOS ALS SEUS COMPANYYS I PINTA CADA MATÍ EN ES RASTRILLO, AMB ELS PELUTS I ELS GITANOS. En «Portmanyet» ja ha crescut un poc més, ja ha deixat aquells anys eivissencs, infantils i durs. *Fins i tot es cans pagesos quan baixaven a Vila anaven amb sa coa entre ses cames. Tenien por de Vila, de tanta gent. Ara ja no es té por; ara es poden guanyar sous i sa gent ja ha crescut.* M'ho diu amb uns ulls verd-blaus, mig amagats dins un capell de palla blanca, un capell desgastat, amb una veta verdetada que ha vist parir cents de dibuixos del mestre Toni. És baixet i parla seguit. Ho mescla tot: la pintura —Ai Déu meu, aquest Tàpies—, les marranades nord-americanes, l'ambient despreocupat i cec dels eivissencs, la poca vergonya d'alguns que se'n foten dels altres per poder omplir més, més, més i més el sarró. És ferm, en Toni, com és ferm tot aquell que s'adoni de la somnolència dels illencs i ho denunciï de qualsevol manera. Però ell és més ferm encara, perquè sempre s'ha oposat a la injustícia que l'ha tocat de molt prop: *Sempre he sét rebel. Tots som persones, però hi ha alguns que no ho volen entendre.*

Ara ja només pinta, dibuixa, millor dit, assegut cada matí damunt la paret d'es Rastrillo. Té un potet de tinta xinesa, una canya i un quadern a on va fent taques, dibuixant la gent que puja i baixa, la gent del mercat. Si el voleu conèixer, anau-hi cap a les dotze, quan acaba de dibuixar. Us donarà la mà, petita i rabassuda, i després us convidarà a beure alguna cosa en el Bar Maravilla —que és una meravella de bar—, i segurament us parlarà dels seus cans i gats. *En tenc un de malalt. Ara menja poc i això em preocupa.*

Li dic que vull parlar de la seua vida, que em conti

coses que li han passat, perquè jo sé molt bé que li han passat coses grosses. I no és que sigui un ressentit, no, però deixi anar. Quan ets jove i et fan alguna mala passada, sempre et queda marcat. Si ets un poc més gran i te'n fan una altra, encara et marca molt més. I si te'n van fent (perquè no t'avorreixis, supòs), sempre portes marques damunt la pell. Ell les porta, encara que no m'ho diguï, encara que no li agradi parlar-ne. Segurament per això ha posat en marxa tots els mecanismes de defensa i compensació que porta la persona humana, per equilibrar la seua vida íntima, el seu esperit. No és un desequilibrat. No ho és.

Es molt difícil parlar de sa vida d'un mateix, perquè quan saps que et pregunten coses importants de tu mateix, només procures donar una sola imatge d'es teu caràcter. Ho fas inconscientment, sense voler. Tot té una mida i aquesta mida ha d'estar en es seu lloc. És com es ball pagès. Dins Eivissa tenia una finalitat funcional, tenia un sentit, però si el treus a França per participar a un concurs, es folkloritzà, ja és un absurd. Sa beateria és sa ronya de sa religió. Es fals eivissenquisme, s'eivissenquisme folkloric, és sa ronya d'Eivissa. Tu em demanes coses de sa meua vida, però una vida mira cap a moltes direccions, té moltes branques. I, així, de repent, no puc dir-te-les totes. A més, sols et contaria allò que m'interessàs, i ja cauríem dins una fórmula. S'han d'evitar ses fórmules, perquè ho anul·len tot. Ses vides són una suma de reaccions, sensacions, alegries, penes que no es poden tancar dins una fórmula. Sensacions de vegades destructives, que no significa que no siguin bones per fer-te una personalitat. S'han d'acceptar ses coses tal com són. Per altra part mos admiram massa. Som narcisistes. Tal vegada això et resultarà molt acadèmic i jo no vull ser-ho. Totes ses grans obres d'art han estat creades dins s'inconsciència. Es cabells et creixen sense poder-hi fer res: és cosa natural. Tot ha de ser natural. Acadèmia? S'Acadèmia és una cosa gramatical, és s'instrument; quan has après ses lliçons de s'Acadèmia ja saps alguna cosa, però poc. Has de trobar una llibertat, no morir davall s'imposició acadèmica. Massa sovent s'Acadèmia només és una mena d'imposició. Llavò és destructiva, s'ha de deixar de banda, i començar a treballar dins coordenades pròpies. És clar que et serveix, però té molta facilitat d'anul·lació, si tu no tens una forta personalitat. Tota la vida és lo mateix. De fet no és massa complicada: som naltros que mos cream problemes inútils. Ses coses han de tenir base. Es professors t'han de donar una base, però no et poden construir s'edifici.

Mari Ribas parla quasi sempre posant molts d'exemples, paràboles, comparacions. I parla clarament, sense por de l'altra persona que té al davant. Va donant voltes a la vida, sempre dins unes línies de força: autenticitat, fórmula, desacademitzar-se, naturalitat, etc. No es crea problemes com aquells que contava tan bé Ronald Laing en els seus *Knots*: «Si no sé que no sé crec que sé», «Si no sé que sé, crec que no sé», o una cosa per l'estil. No fuma, i avui està content. En Portmany es una persona molt senzilla que saluda els petits que el coneixen de seure cada dia en el mateix lloc. De vegades es treu un duro i els el dona, perquè es comprin un gelat. Personalment incloc aquest gran pintor dins un món contracultural, en el sentit que s'ha aixecat ja fa temps de la cadira del conformisme adotzenat i monòton, per dedicar-se a fer i viure com li doni la gana. Ell no és esclau de l'etiqueta, de la forma, com deia Tom Wolfe, parlant de la joventut californiana dels anys cinquanta. No és esclau de la forma, la forma és esclava seua.

Ses coses que no t'agradin les has d'acceptar, per tenir-les. Quan les tens ja són teues i en pots fer lo que vulguis. Llavò les pots destruir perquè les tens i no t'agraden.

Ser sincer és desacademitzar-se. Sa sinceritat és lo més polít, però dir la veritat molt sovent porta mals resultats. És inevitable. Que m'han passat moltes coses, dius? Ja tens raó, ja, però recordar-ho és difícil. Quasi un càstig. No té cap sentit explicar-te-les, et distorsionaria sa realitat, perquè són coses que m'han fet molt de mal. No s'han de repetir, ses coses: repetir-se es una fórmula. Ara, si a un moment determinat creus que saps

la veritat de la vida, d'alguna cosa, s'ha de procurar transmetre-la a's altres sincerament, sense por, perquè la veritat sempre té una defensa.

DE COM UNES EIXIDES MOLT GRANS LI HAN FET CONÈIXER LA VIDA; I COM S'HA FET UNA NORMA DE VIDA DE LA SEUA FILOSOFIA... DE COM CAU LA MORAL FALAGUERA. Parlam sota les murades. «Quina vista regalada/ses aufabegueres fan!» Però l'herba de les parets no fa cap vista regalada. En Mari Ribas es va amollant a poc a poc, fins que em contarà coses més íntimes a cada estona que passi.

—Toni, parlam i parlam. M'estic adonant que només t'has fet una filosofia vital, edificada damunt ses eixides que t'han passat (ses eixides passen o queden?). T'has apropiat d'una moral. Parles amb comparances, però a la llarga no em parles de tu, que és lo que jo vull. Si no saps què m'has de dir podem parlar d'es cans o d'es gats, o d'alguna dona que t'agradàs de petit. Digue'm lo que vulguis, però que es refereixi a tu, home... Parlar de sa pròpia persona és una cosa tan vermella com verda, tan peix com carn. Què s'ha de contar?

—Sa moral és relativa. Hi ha sa forma acadèmica de diccionari, però a s'hora de la veritat s'utilitza es llençuatge segons ses circumstàncies. No es pot donar una forma ètica expansiva, universal; jo mateix no crec en sa moral de diccionari, perquè es mateixos que l'han definit són es primers que se la salten. En principi, tot allò que vagi en contra de sa teua consciència és un acte immoral, tal vegada amoral. Tampoc s'ha de crear una contradicció conflictiva diccionari-consciència. No és necessari. Sa millor moral és sa sinceritat. Si vols fer una cosa, la fas i ja està. Quan tens gana, menges, no? És lo mateix. Si et ve un moralista ortodox estereotipat, i et condemna per immoral, et recrimina, molts anys i bons: això voldrà dir que es vostres sistemes de valors espirituals no coincideixen. Avui en dia és molt més difícil

obrar per causa de totes ses canalitzacions que tu saps. Es mitjans de comunicació... Si vas coix ha de ser perquè ho ets. Sinceritat. Tot lo que fa en Tàpies tal vegada mereixeria una crítica global, perquè pot arribar un moment que li destrueixi s'esperit d'autocrítica. Damunt es Tàpies sempre hi viu molta gent. Té coses bones, però sa majoria d'es seus treballs els trob inútils. Lo polít es poder criticar racionalment s'obra d'algú. Criticant et fas un acte de moralitat que et potencia, t'assegura sa personalitat. Sa lluita contra es fort, et dona més forces, senzillament perquè es fort et desprecia i si li vas a la contra, demostres que pots tant com ell.

SÓN LES DUES I MITJA. ESTAM CANSATS. AGAFAM ES CAMINET I ENS N'ANAM A DALT VILA. EN TONI MARÍ RIBAS ES CANVIA DE CASA ; I HA DE DONAR ORDRES ALS OPERARIS. ARA PARLAM DES DE DALT VILA.

Agafa una petita cartera de mà, vella i un poc negra. Supòs que dins hi porta els dibuixos, la tinta, la canyeta i alguna cosa més. Passam per can Verdura: en Marí Ribas compra el «Diario de Mallorca» i «La Vanguardia». Muntam pel Portal de ses Taules, a on ara hi ha —estam en ple estiu— molts de peluts, gent, cans i potser algun ase camuflat, de Joan Valle. Aquest reuma em fa anar un poc coix, per això farem poqueta via. Pel camí parlam de la política exterior —vull dir la política bomba— dels nord-americans, els mateixos que estan buscant la baula entre el primat i l'homo sapiens, els americans, del surf i els colonitzadors multinacionalistes. A dalt començarà a parlar-me d'ell mateix.

LA BIOGRAFIA D'ESTIU D'UN HOME PETITET

QUE TÉ REUMA I ÉS CONSIDERAT UN DELS MILLORS DIBUIXANTS (VOSTÈ VOL SABER D'ON?). DE TOTES MANERES LA RESUMIREM MOLT PERQUÈ NO ESTÀ BÉ REPETIR-SE.

Estam asseguts a la plaça de la catedral, en el petit bar d'en Stefano Cordova. Hi ha poca gent, llevat d'un hippy que ven collarets i anells damunt una flassada. «El silenci és l'element a on es forgen totes les grans coses», deia Carlyle. Ara hi ha silenci de mort, a la catedral. Quasi bé no parlam... anam bevent... no feim res, per no deixar res sense fer, com aconsellava el guillat d'en Lao Tsé.

Vaig néixer a Vila, l'any 1906. De petit sempre he sét infantillo, que ha sét es càrrec més elevat de sa jerarquia eclesiàstica. Sempre he cavillat molt, i m'ha agradat sa lectura: molta filosofia, autors russos, sobretot Tolstoi, que era es que més m'entusiasmava, Valle-Inclán, i novelles un poc verdes que llavò estaven de moda, Victor Hugo... molts, molts. Ho mesclava tot amb ses novelles i es contes russos. Quan tenia 10 anys vaig començar a pintar portes, finestres. En aquell temps no hi havia tanta llibertat com ara, però mos ho passàvem bé. Fèiem lluites a pedrades i anàvem per uns penjalls que només de pensar-hi m'aborron. Anant a Sant Josep contàvem contes i històries estranyes, per mor que es trajecte durava tres o quatre hores. Que si m'obriren mai es cap, dius? Una vegada m'enganxaren un mac p'es front... encara en duc es senyal, però estic segur que també n'havia ferit més d'un i més de dos. Erem salvatges. Es diumenges anàvem a la Marina a pintar, a fer proves de color amb betum. D'aquesta manera mos anàvem infiltrant dins es món de sa pintura.

L'any 23 vaig anar a Barcelona, a on treballava de pintor-decorador i a on vaig guanyar es primer i es segon premis de maestros pintores (1927). Com que estava a can Palau, mestre restaurador, entre altres coses, em vaig aficionar a comprar antiguetats i coses típiques eivissenques: he de dir que no era per un sentit comercial, sinó per una estimació espiritual cap a aquestes coses tan nostres. Sempre he sét colleccionista: tal vegada no m'he casat per mor d'això, perquè també hagués fet col·lecció de dones. D'aquesta manera he ajuntat una quantitat respectable de vestits pagesos. L'afició a la pintura? Molt possiblement va ser perquè anava a can Puget, que era una persona molt amable i mos aconsellava: ell mos va fer entendre que havíem de ser persones. Va fer-se'm molt difícil deixar sa decoració: en primer lloc perquè venien vells clients i no els podia dir que no. D'altra banda a Eivissa era massa difícil viure de s'art —et parl d'abans de sa guerra—. Jo m'hi vaig aficionar del tot l'any 44.

—I don Isidor Macabich no et va assessorar en so teu camí de principiant?

—No. Ell d'art no en sabia massa. Només lo que li havien dit per referències. Era un home molt intelligent però artísticament no estava preparat. Com et deia, l'any 44 un quadro meu va ser molt ben comentat per n'Albert del Castillo, del «Diario de Barcelona». Allò em va animar de tal manera que m'hi vaig posar a tot rompre. Tenia més seguritat. I des del cinquanta per amunt tot va ser una lluna de mel: el marquès de Lozoya va veure uns dibuixos meus a casa d'en Sainz de la Cuesta (Santa Eulària) i li agradaren tant que mos férem grans amics. De llavò ençà sempre m'ha ajudat en lo que ha pogut. Un dia em vengué amb una carta del senyor William Spencer recomanant-me. Imagina't quina alegria vaig tenir.

Ens acabam dues cerveses i agafam caminet cap a la Marina. Baixant, baixant, quan havia tancat la llibreta,

en Toni em conta fets molt més íntims, sempre acompanyats d'aquestes comparances tan expressives.

Si sabessin es bé que et fan, es envejosos no obririen sa boca. Quan es lluita amb algú s'ha de sebre amb qui es lluita. Una reacció negativa de sa gent et pot servir per pintar un gran quadro. No hi ha res negatiu, si tu vols. Ara, tot depèn d'es teu gavatx per pair ses males passades. S'ha de sebre fugir d'aquesta gent que davant riuen, però que quan els dones s'esquena et foten punyalada. És difícil no quedar influenciat per aquestes coses. Jo dic que sempre he tengut molta de sort: molta gent m'ha volgut fonyar es cap, però els he defugit, ja ho crec. Artísticament puc dir que sempre m'han tractat molt bé, però com a persona m'han fet molt males passades i això mai no es pot oblidar; bé, clar que es pot oblidar però sa marca la duràs sempre, tota la vida a s'esquena. És això lo que et vull dir. Crítiques? Ses negatives també són molt fotudes. Si et pica un moscard, un bitxo tan petit, et perjudica tot es cos. Però ses perilloses de veritat són ses crítiques positives. Aquí sí que s'hi ha d'anar alerta. No te n'oblidis, d'això.

Baixant p'es Rastrillo el van saludant els peluts i de tant en tant passa algú que no coneix, però que el saluda igualment. Es gira, intrigat: *Bé, i qui deu ser aquesta bona dona?* Li dic que no ho sé, i riu content posant-se el capell i refermant-se els calçons amb mirada ingènua i perduda cap al mercat.

PETITA VISIÓ DE L'OBRA

Seria molt difícil, es pot dir que impossible, intentar recomptar els dibuixos que ha fet en Marí Ribas. *A ca seua en té més de cinc mil*, vaig sentir una vegada no sé on. La fertilitat, la constància en el treball, són, sense cap gènere de dubtes, dues de les característiques més fermes del seu món productiu. Assegut davant el mercat de Vila va component escenes i *flash* de la vida quoti-

diana. Tenim, per tant, un dels principals motius que afegeixen força als seus treballs. Mirada distreta però captadora, clava en el seu bloc una impressió i una expressió al mateix temps, que sols pot arribar-se a agafar en l'observació contínua i amb un sentit de l'estètica ben desenvolupat.

Grosses taques de tinta xinesa, vessades amb una escla de canya, petites ratlles que donen el contorn de la figura, ombres diluïdes i altres elements força expressius, mig abstractes, mig figuratius. Això no vol dir que l'obra sigui un confús caramull de ratlles, més o menys ben distribuïdes, sinó que, al contrari, arriba a construir lògicament una escena coherent i equilibrada, llargament treballada. Aquest n'és un dels punts més meritoris: pot ser que les seues *escenes* facin una falsa impressió de pressa i geni intuïtiu. Això queda molt lluny de la realitat. Els seus dibuixos són un estudi perfecte, pensat i estructurat de tota una realitat dinàmica, a on juguen un paper importantíssim les llums i les disposicions de les figures en la composició.

Com a significant, per tant, els motius —mal vistos, vistos malament pels ulls dels altres espectadors— normals i quotidians, rutinaris. Com a significant això tan difícil de captar: l'ambient del carrer eivissenc, a on hi caben les gitanes, les eivissenques, els peluts, els cotxes i potser un pebràs tardà. Tant se val. Així mateix una visió *gestaldista* ens dona el que deiem abans: equilibri, emotivitat, acabament. I això sense jugar mai amb espais matèrics: punt, línia, taca, ombrejats. Escenes impressionistes, expressions caracteritzades que ens presenten, amb tota seguretat, un dels grans artistes amb què comptam en l'actualitat: Marí Ribas.

Aquest sentit participatiu de la realitat, d'integració a dins un estat quotidià ens dona per suma una interessant perspectiva de psicologia social, sense que això signifiqui explicació del restrictiu terme *costumisme pictòric*. Crec que pocs artistes, partint d'un estudi concret i sistemàtic dels mateixos estímuls, han assolit un universalisme —per utilitzar termes més aviat coneguts— com en Marí Ribas. Cal remarcar aquest fet com una altra de les característiques constants en l'artista.

No sol utilitzar grans teles, més ben dit, grans papers: la seua producció es pot enquadrar dins unes dimensions *standard* sempre de petitta grandària. Un punt significatiu: ¿com s'arriba en aquesta definició de la realitat mitjançant una simple escena popular (de poble)? És, com deiem abans, un sentit crític, una apreheusió ràpida, mecànica, d'un món que ell ja coneix a la perfecció: d'un món —l'atmosfera d'Eivissa— captat per molt poques persones. Ara mateix em record d'en Ferrer Guasch, encara que hem de remarcar l'evident antítesi entre l'un i l'altre. Els dos, per camins diferents, amb diferent normativa, han penetrat i re-creat un món amb tota fidelitat, deixant interessants alternatives a l'art mateix. Un, mitjançant un realisme —els famosos blancs d'en Ferrer Guasch—, l'altre, utilitzant el gran valor expressiu que comporta la impressió —els famosos negres d'en Marí Ribas.

Per acabar, sols voldria reproduir un comentari que vaig sentir per boca d'un famós i reconegut marxant d'art: *En Marí Ribas podria convertir-se en una figura de fama sorprenent si cuidàs més detalladament les seues relacions comercials.* Quan li vaig dir això, un dia, em va mirar un poc incrèdul, dient-me amb aire resignat: *Què vols que faci: jo ja tenc un compromís amb una galeria. Ja sé que n'hi ha de millors, però som amics des de fa molts d'anys.* Així és en Toni Marí Ribas. I Déu faci que no canviï mai.

MARIANO PLANELLAS